

Аналитикалық химия. 2 б.

Сандық талдау әдістері.

Дәріс №2.

1. Тұндырып титрлеу. Әдістің жіктелуі, реакцияларға қойылатын талаптар.
2. Аргентометрия. Титрлеу қисықтары, олардың пішініне әр түрлі факторлардың әсері.
3. Аргентометрия: эквивалентті нүктені Мор, Фольгард, Фаянс тәсілдерімен анықтау.
4. Әдістің практикалық қолданылуы.

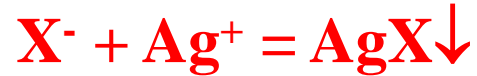
Тұндырып титрлеуде анықталатын зат пен реакцияға қойылатын талаптар:

- Анықталатын зат суда жақсы еруі керек және тұндыру реакциясында титрантпен толық әрекеттесуі керек;
- Реакция нәтижесінде алынған тұнба іс жүзінде ерімеуі керек:
($EK < 10^{(-8 \div -10)}$, $S < 10^{-5}$).
- Титрлеу нәтижелері адсорбциялық (қоса тұну) құбылыстармен бұрмаланбауы керек.
- Тұнба түзілуі тез өтуі керек;
- Эквивалентті нүктені анықтау мүмкіндігі болуы керек.

Қолданылатын тирантқа байланысты тұндырып титрлеу әдісінің жіктелуі:

- Аргентометрлеу (AgNO_3)
- Меркурометрлеу ($\text{Hg}_2(\text{NO}_3)_2$)
- Тиоцианатометрлеу (NH_4SCN , KSCN)
- Сульфатометрлеу (H_2SO_4 не $\text{Ba}(\text{NO}_3)_2$, BaCl_2)
- Хроматометрлеу (K_2CrO_4)
- Гексацианфератометрлеу ($\text{K}_4[\text{Fe}(\text{CN})_6]$)

Аргентометрлеу

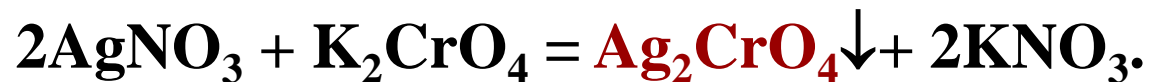

мұндағы: $X^- = Cl^-, Br^-, I^-, CN^-, SCN^-$ және т.б.

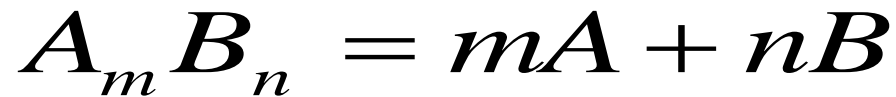
- **Титрант:** $AgNO_3$ – тың екіншілік стандартты ерітіндісі
- **Стандарттау** натрий хлоридінің біріншілік стандартты ерітіндісімен

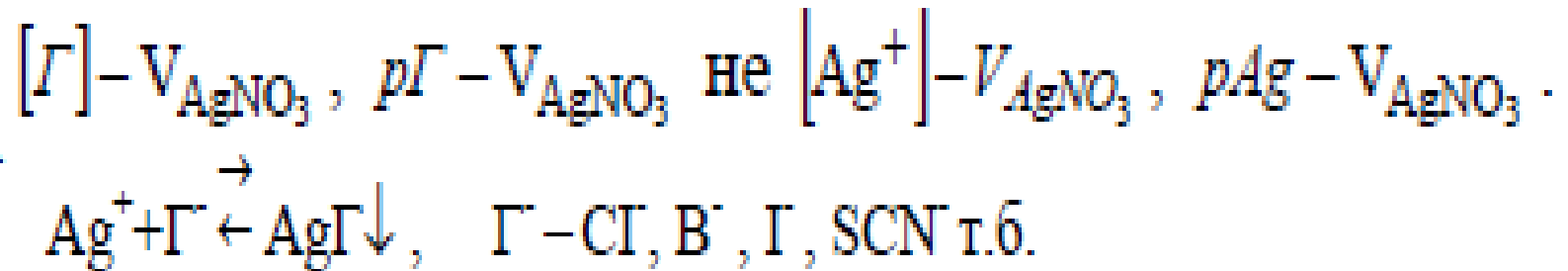
- **Стандарттауда қолданылатын индикатор** - 5 % калий хроматы K_2CrO_4 (күміс хроматының қызыл-қоңыр тұнбасы пайда болғанша):

Аргентометрлеу. Титрлеу қисықтары.

$$EK = [A]^m \cdot [B]^n$$

Потенциометрлік титрлеу

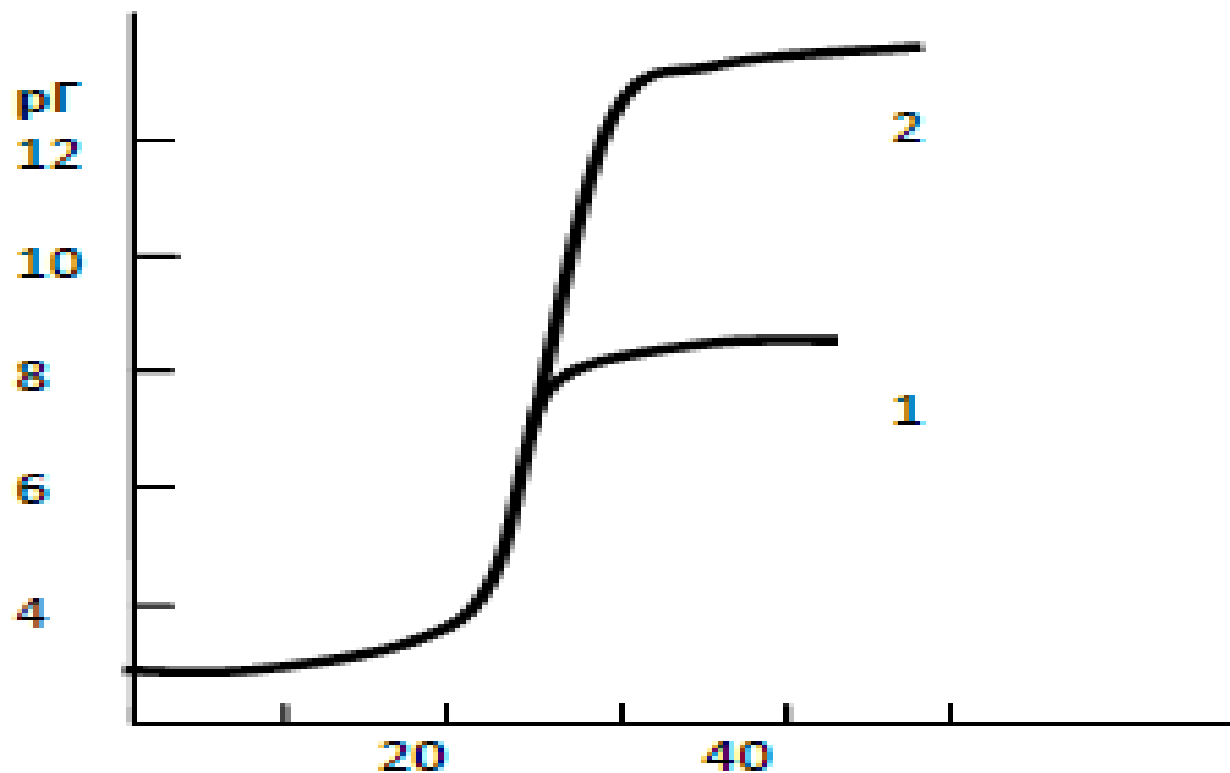
$$E = E^0 + 0,059 \lg [Ag^+]; \quad Ag^+ + e \leftrightarrow Ag; \quad (E_{Ag} - V_{Ag})$$

25,0 мл 0,1 М NaCl + 0,1 М AgNO₃

Титрлеу нүктелері	Жүйе құрамы	$pCl = -\lg[Cl^-]$
Титрлегенге дейін	0,1 М NaCl	$pCl = -\lg[Cl^-] = \lg 10^{-1} = 1.00.$
Экв. нүктеге дейін	NaCl + AgCl↓	$[Cl^-]^* = (C_{Cl} \cdot V_{Cl}^0 - C_{Ag} \cdot V_{Ag}) / (V_{Cl}^0 + V_{Ag})$
Экв. нүкте	AgCl↓ ↔ Ag ⁺ + Cl ⁻	$[Cl^-] = \sqrt{K_s(AgCl)} = \sqrt{1.78 \cdot 10^{-10}} = 1.3 \cdot 10^{-5} \text{ М},$ $pCl = pAg = 4.88.$
Экв. нүктеден кейін	Ag ⁺ + AgCl↓	$[Ag^+]^* = (C_{Ag} \cdot V_{Ag} - C_{Cl} \cdot V_{Cl}^0) / (V_{Cl}^0 + V_{Ag}) ;$ $[Cl^-] = \frac{K_s(AgCl)}{[Ag^+]}; \quad pAg = pK_s - pCl.$

$V_{Ag, \text{мл}}$	0.00	20.00	24.00	24.90	25.00	25.10	26.00	30.00
$[Cl^-], \text{М}$	10^{-1}	$1.1 \cdot 10^{-2}$	$2.1 \cdot 10^{-3}$	$2 \cdot 10^{-4}$	$1.3 \cdot 10^{-5}$	$8,9 \cdot 10^{-7}$	$9 \cdot 10^{-8}$	
pCl	1.00	1.96	2.69	3.70	4.88	6.10	7.04	
$[Ag^+], \text{М}$	-	$1.6 \cdot 10^{-8}$	$8.6 \cdot 10^{-8}$	$8,9 \cdot 10^{-7}$	$1.3 \cdot 10^{-5}$	$2 \cdot 10^{-4}$	$2 \cdot 10^{-3}$	
pAg	-	7.81	7.07	6.06	4.88	3.70	2.72	
$E_{Ag}, \text{В}$	-	0.35	0.39	0.45	0.51	0.58	0.64	

Стандартты хлорид(1) және иодид (2) ерітінділерін күміс нитраты ерітіндісімен титрлеу қисықтары

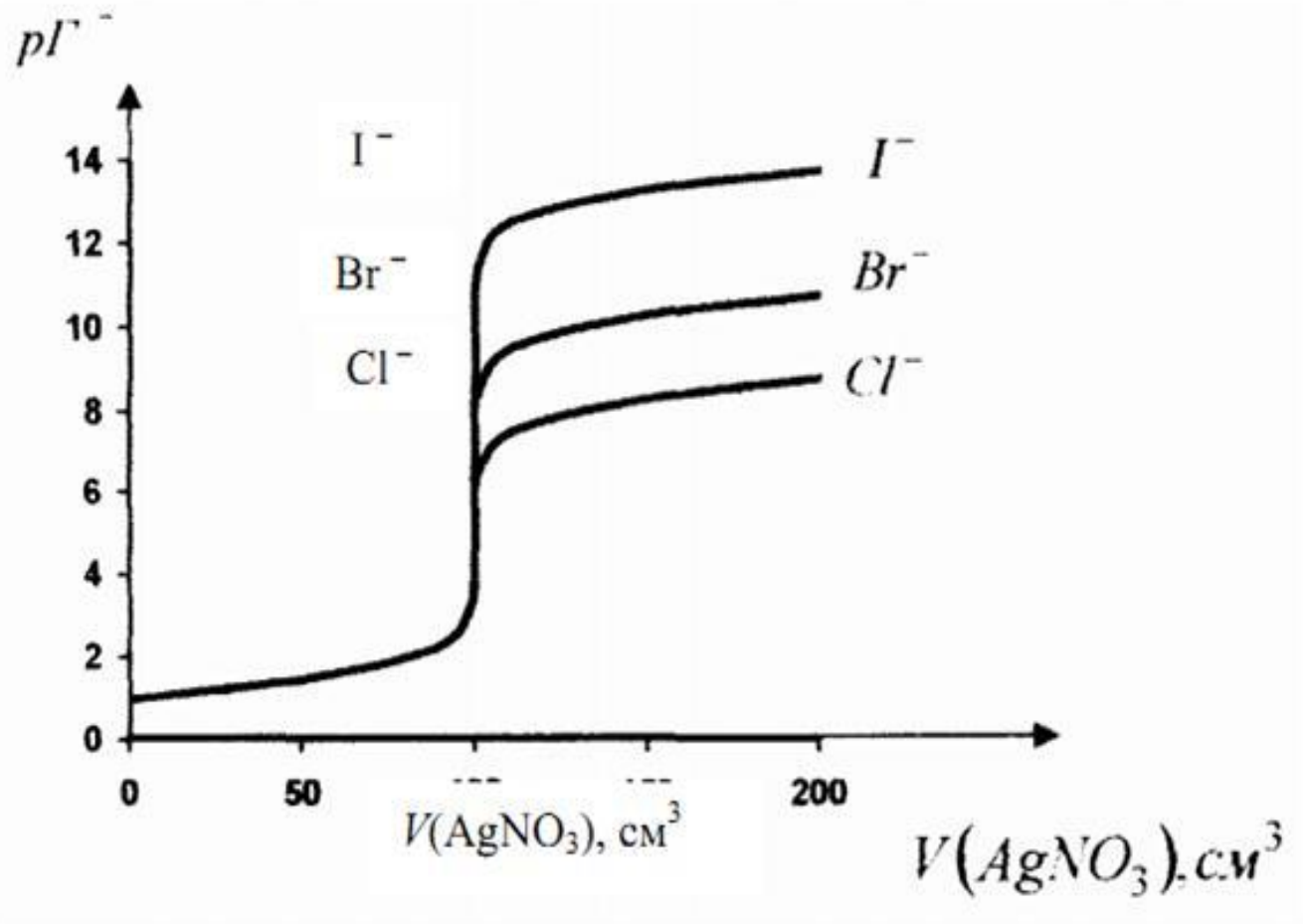

Тұндырып титрлеудегі титрлеу қисығының секірісін анықтайтын факторлар

- **Ерітіндідегі титрант пен анықталатын ион концентрациясы** (концентрация артқан сайын титрлеу секірісі үлкен болады)
- **Тұнба ерігіштігі** (тұнба ерігіштігі төмендеген сайын титрлеу секірісі үлкен болады)
- **Температура** (температура жоғарылаған сайын тұнба ерігіштігі артады және титрлеу қисығының секірісі азаяды)
- **Ерітіндінің иондық күші** (ерітіндінің иондық күші артқан сайын тұнба ерігіштігі артады және титрлеу қисығының секірісі азаяды)

Титрлеу қисығы секірісіне тұнба ерігіштігінің әсері

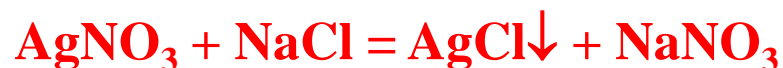

Аргенометрлеуде титрлеудің соңғы нүктесін анықтау әдістері

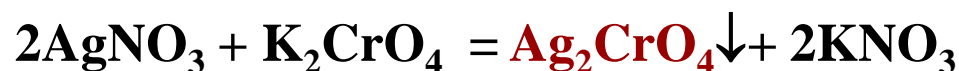
- **Индикаторсыз:**
  - *Гей-Люссак* («тең лайлану») әдісі
- **Индикаторлы:**
  - *Мор* әдісі (тура титрлеу)
  - *Фаянс* – Фишер – Ходаков әдісі (адсорбц.индикатор)
  - *Фольгард* әдісі (кері титрлеу)

Мор әдісі

- **Титрант:** AgNO_3 – екіншілік стандартты ерітінді
- **Стандарттау** натрий хлоридінің біріншілік стандартты ерітіндісін пипеттеу тәсілімен :

- **Индикатор** - 5 % калий хроматы K_2CrO_4 (күміс хроматының қызыл-қоңыр тұнбасы пайда болғанша):

- **Анықталатын заттар:** хлорид Cl^- , бромид Br^- .
- **Орта:** $\text{pH} \sim 6,5 \div 10,3$ ($\text{pH} < 6,5$ - Ag_2CrO_4 еріп кетеді; $\text{pH} > 10,3$ - $\text{Ag}_2\text{O}\downarrow$).
- **Қолданылуы:** натрий хлориді, калий хлориді, натрий бромиді, калий бромидін және т.б. сандық анықтау.

	AgCl	AgBr	AgJ	Ag_2CrO_4
$K_s :$	$1.8 \cdot 10^{-10}$	$5 \cdot 10^{-13}$	$1 \cdot 10^{-16}$	$1.1 \cdot 10^{-12}$
$S, \text{ моль/л} :$	$1.3 \cdot 10^{-5}$	$7 \cdot 10^{-7}$	$1 \cdot 10^{-8}$	$6 \cdot 10^{-5}$

Мор әдісімен титрлеуде индикатор (K_2CrO_4) мөлшерін есептеу

Экв. нүктеде: $AgCl \leftrightarrow Ag^+_{э.н.} + Cl^-$; $2Ag^+ + CrO_4^{2-} \leftrightarrow Ag_2CrO_4 \downarrow$

$K_s(AgCl) = 1.8 \cdot 10^{-10}$; $S(AgCl) = 1.3 \cdot 10^{-5} \text{ M}$;

$K_s(Ag_2CrO_4) = 1.1 \cdot 10^{-12}$; $S(Ag_2CrO_4) = 6.5 \cdot 10^{-5} \text{ M}$;

Экв. нүктеде: $[Ag^+]_{э.н.} = S(AgCl) = \sqrt{K_s(AgCl)} = \sqrt{1.8 \cdot 10^{-10}} \cong 10^{-5} \text{ M/л}$;

$[CrO_4^{2-}]_{э.н.} = K_s(Ag_2CrO_4) / [Ag^+]^2 = 10^{-12} / (10^{-5})^2 = 10^{-2} \text{ M/л}$;

Мысалы: $C(K_2CrO_4) = 10\%$, $V_{ep.} \approx 50 \text{ мл}$; $V(K_2CrO_4) = ?$

$m(K_2CrO_4) = C_M \cdot V_{ep.} \cdot M(K_2CrO_4) / 1000 = 10^{-2} \cdot 50 \cdot 200 / 1000 = 0.1 \text{ грамм}$.

$m_{epit.} = m(K_2CrO_4) \cdot 100 / \omega(\%) = 0.1 \cdot 100 / 10 = 1 \text{ гр}$.

$\rho(ep.) \approx 1 \text{ г/см}^3$; $V(K_2CrO_4) \approx 1 \text{ мл } 10\%$.

Мор әдісінің кемшіліктері:

- Қышқылды ортада титрлеуге болмайды:

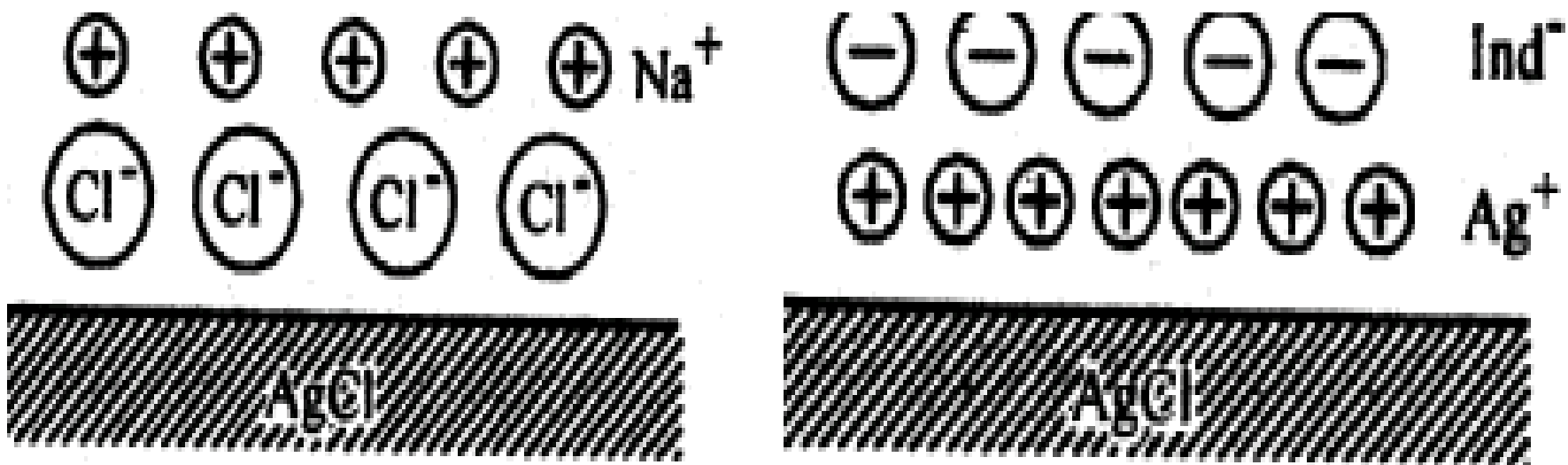
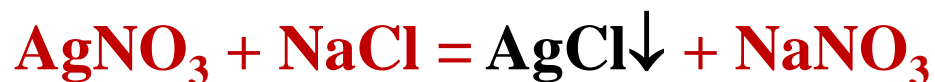

- Күміспен комплекс беретін аммиак және т.б. иондар, молекулалар қатысында титрлеуге болмайды.
- Көптеген катиондар (Ba^{2+} , Pb^{2+} , және т.б.) қатысында титрлеуге болмайды, себебі олар CrO_4^{2-} хромат ионымен түсті тұнба беруі мүмкін.
- Тотықсыздандырғыштар қатысында титрлеуге болмайды, себебі олар CrO_4^{2-} хромат ионын Cr^{3+} ионына дейін тотықсыздандыруы мүмкін.
- Көптеген аниондар қатысында титрлеуге болмайды (PO_4^{3-} , AsO_4^{3-} , AsO_3^{3-} , S^{2-} және т.б.), себебі олар күміспен көптеген түсті тұнбалар береді.

Фаянс-Фишер-Ходаков әдісі

- **Титрант:** AgNO_3 – екіншілік стандартты ерітіндісі;
- **Стандарттау:** натрий хлоридінің біріншілік стандартты ерітіндісін пипеттеу әдісімен титрлеу;
- **Орта:** рН~**7-10** хлоридті анықтау үшін және рН~ **2,0-10,3** бромид және йодидті анықтау үшін.
- **Индикаторлы әдіс :**
  - **флуоресцеин** (хлоридті анықтау үшін)
  - **эозин** (бромид және йодидті анықтау үшін)

Адсорбциялық-индикаторлы әдістің механизмі

Фаянс-Фишер-Ходаков әдісі

Индикатор түсі

<i>Индикатор</i>	<i>Ерітінді</i>	<i>Тұнба беті</i>
Флуоресцеин	жасыл-сары	ҚЫЗҒЫЛТ
Эозин	сары-қызыл	ҚЫЗЫЛ-КҮЛГІН

pH~7 күміс хлориді тұнбасының бетіне аниондардың адсорбициалану қабілеттілігі:

$I^- > CN^- > SCN^- > Br^- > \text{эозин} > Cl^- > \text{флуоресцеин} > NO_3^- > ClO_4^-$

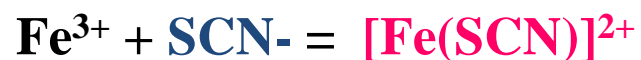
Фольгард әдісі

- **Титранттар және стандартты ерітінділер:** AgNO_3 , аммоний не калий тиоцианатының NH_4SCN , KSCN - екіншілік стандартты ерітінділері.
- **AgNO_3 стандарттау** - NaCl біріншілік стандартты ерітіндісімен, NH_4SCN , KSCN -ты AgNO_3 стандартты ерітіндісімен:
$$\text{AgNO}_3 + \text{NH}_4\text{SCN} = \text{AgSCN}\downarrow + \text{NH}_4\text{NO}_3$$
- **Стандарттаудағы индикатор** аммоний немесе калий тиоцианаты – темір(III) тұзы ($\text{NH}_4\text{Fe}(\text{SO}_4)_2 \cdot 12\text{H}_2\text{O}$ азот қышқылы қатысында) **әлсіз ҚЫЗҒЫЛТ** түс пайда болғанша :
$$\text{Fe}^{3+} + \text{SCN}^- = [\text{Fe}(\text{SCN})]^{2+}$$
- **Орта:** қышқылдық (азот қышқылды)
- **Индикаторлы әдіс:** темір(III) тұздары $\text{NH}_4\text{Fe}(\text{SO}_4)_2 \cdot 12\text{H}_2\text{O}$ азот қышқылы қатысында;
- **Анықталатын заттар:** галогенидтер, цианидтер, тиоцианаттер, сульфидтер, карбонаттар, хроматтар, оксалаттар, арсенаттар және т.б.

Эквивалентті нүктеге дейін:

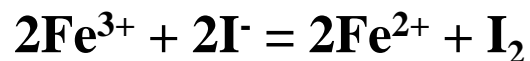

Эквивалентті нүктеден кейін:

(ҚЫЗҒЫЛТ-ҚЫЗЫЛ)

!!! Йодидті анықтаған кезде индикаторды титрлеу соңында қосады, паралелді реакция жүрмеуі үшін

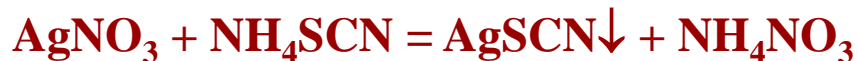

Фольгард әдісінің артықшылықтары

- жоғары қышқылды ортада титрлеу мүмкіндігі:
- аниондарды Мор әдісінде кедергі келтіретін көптеген катиондар қатысында анықтау мүмкіндігі.

Тиоцианатометрлеу

- **Титрант:** аммоний не калий тиоцианаты NH_4SCN , KSCN - екіншілік стандартты ерітінділері.
- **Стандарттау:** AgNO_3 -тың стандартталған ерітіндісімен:

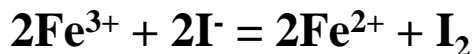
- **Стандарттаудағы индикаторлар** – темір(III) тұздары:

- **Орта:** қышқылдық (азот қышқылды);
- **Әдіс индикаторлары:** темір(III) тұздары ($\text{NH}_4\text{Fe}(\text{SO}_4)_2 \cdot 12\text{H}_2\text{O}$ азот қышқылы қатысында)

Анықталатын заттар: **дәрілік заттар**, **күміс** бар дәрілер (протаргол, колларгол, күміс нитраты).

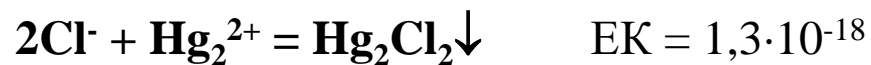
!!! !!! Йодидті анықтаған кезде индикаторды титрлеу соңында қосады, паралелді реакция жүрмеуі үшін:

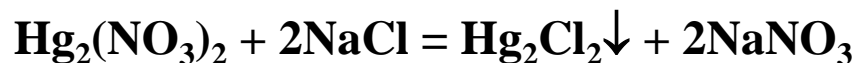
Тиоцианатометрлеудің артықшылықтары

- Жоғары қышқылды ортада титрлеу мүмкіндігі;
- Мор әдісінде кедергі келтіретін көптеген катиондар қатысында анықтау мүмкіндігінің болуы.

Меркурометрлеу

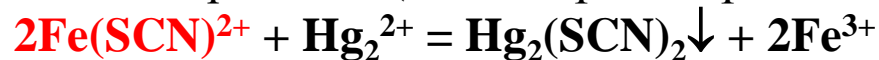

- **Титрант:** $\text{Hg}_2(\text{NO}_3)_2$ -ның екіншілік стандартты ерітіндісі;
- **Стандарттау:** NaCl -дың стандартты ерітіндісімен:

- **Индикаторлар:**

1) темір (III) тиоцианаты ерітіндісі (қызыл түстен түссізденгенше)

2) 1-2 % дифенилкарбазонның спирттік ерітіндісі (көк түс пайда болғанша)

!!! Индикатор титрлеудің соңының алдында қосылады

- **Анықталатын заттар:** хлорид және йодид.
- **орта:** өте қышқылды (H^+ иондарының концентрациясы 5 моль/л).

Меркурометрлеудің аргентометрлеумен салыстырғандағы артықшылықтары :

- жоғары қышқылды ерітінділерді титрлеу мүмкіндігі
- титрант арзан, қол жетімді;
- сынап(I) тұздарының ерігіштігі төмен, сол үшін әдістің дәлділігі мен сезімталдығы жоғары, титрлеу қисығының секірісі де үлкендеу;
- дифенилкарбазонды индикатормен боялған және лайлы ерітінділерді титрлеу мүмкіндігі;
- сынап (I) тұздарын кері титрлеу мүмкіндігі
- ***Кемшілігі:* сынап (I) тұздары – өте улы.**

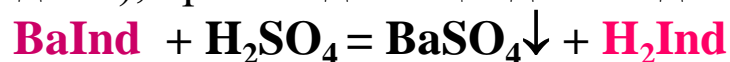
Сульфатометрлеу

- **Сульфатометрлеу** (кейде **барийметрлеу** деп атайды): әдістің негізі:

анықталатын зат **титрант**

- **Титранттар:** H_2SO_4 - екіншілік стандартты ерітінді, $\text{Ba}(\text{NO}_3)_2$, BaCl_2 .
- **Стандарттау:** H_2SO_4 ерітіндісін $\text{Na}_2\text{B}_4\text{O}_7$ немесе Na_2CO_3 -пен (индикатор: метилді-қызыл-сары); $\text{Ba}(\text{NO}_3)_2$ және BaCl_2 ерітінділерін H_2SO_4 -пен (индикатор: нитрохромазо не ортанилді А).
- **Индикаторлар:** *металлохромды индикаторлар* – нитрохромазо (ортанилды С), ортанилды А қолданылады:

күлгін

ақ т.

қызғылт еріт.

Анықталатын заттар:

- Тура титрлеу:
  - Күкірт қышқылы– барий(II) қатысында
  - барий хлориді не барий нитраты – сульфат-иондары қатысында
- !!! Барий(II) ионының толық тұнуы үшін **50% этанол** қолданылады.
- !!! Кейде, индикатор ретінде натрий родизонаты қолданылады

Гексацианфератометрлеу

- **Титрант:** $K_4[Fe(CN)_6]$ екіншілік стандартты ерітінді;
- **Стандарттау:** $KMnO_4$ –тің қышқылдық ортадағы стандартты ерітіндісімен:
$$5K_4[Fe(CN)_6] + KMnO_4 + H_2SO_4 = 5K_3[Fe(CN)_6] + MnSO_4 + 3K_2SO_4 + 4H_2O$$
- **Стандарттау индикаторы** - метилді-күлгін (сары-жасылдан қызыл-қоңырға дейін).
- **Индикаторлар:**
  - **дифениламин** мен калий гексацианофератының(III) аз мөлшерінде анықталатын иондар: Zn^{2+} , Mn^{2+}
  - **3,3-диметилнафтизин**мен анықталатын иондар: Cu^{2+} , Zn^{2+} , Cd^{2+} , Pb^{2+} , Fe^{2+} , Ni^{2+} және т.б.
  - **Ализаринді қызыл S** –пен анықталатын иондар : Zn^{2+} , Pb^{2+} , $Th(IV)$
  - **Дифенилкарбазон**мен анықталатын ион: Cd^{2+}
- **Анықталатын заттар:** металл катиондары, жанама титрлеу тәсілімен фосфат-иондары;